XXXVI. évf. Cluj-Kolozsvár, 1926. November 9. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: Dr. BOROS GYÖRGY.

Október 31.

Künn a természetben őszi hangulat uralkodik s már-már érzik a közelgő télnek eljövendő hidege. Erdőink nagy része a gyönyörü őszi pompázó szinekre már csak emlékeztet, mert a fagyok elhervasztották a szines leveleket. Nemsokára kigyulnak a holtak felett a mécsek s fájdalmas szivek a multba dobbannak bele, emlékezvén a meghalt kedvesekről. Minket azonban e pillanatban nem az *elmulás*, hanem a *megujuló élet* érdekel.

A megujuló élet, amely az emberi fejlődést és haladást szolgálja s amelynek az emberiség történetében egyik fontos dátuma okt. 31.

Megujulás a hitben és a vallásos életben ugy és addig, amig az ember megérti a názáreti mestert s követi Jézusnak valláserkölcsi tanitásait. Ebben a megujulásban, mint ujitók, felfrissitők talán a legnagyobbak voltak: Luther, Kálvin és Dávid Ferenc. E nagy szellemek a lelkükbe oltott isteni szikránál fogva uj életet lövéltek koruk szellemi tespedésébe s tovább vitték az embert a tökéletesedés utján (Mt. 5[48]) ama magasságok felé, melyek mindannyiunknak elérendő céljaink. Okt. 31 a mi számunkra Isten szeretetét s embertársaink megbecsülését, valláserkölcsi életünk megélését tolmácsolja.

Gondoljunk tehát mindannyiszor szeretettel Luther Márton nagy alakjára s ne feledjük, hogy az unitárizmus apostola, Dávid Ferenc is hallgatta eme nagy szellem erőteljes lelkének bátor megnyilatkozását!

A reformáció, a hitujitás arra tanit, hogy az igazi élet ki nem alszik, az igazi érték el nem vesz, hanem szüntelenül megujul az élet s megujulunk mi is, ha a ránk bizott értékeket hiven szolgáljuk.

K. E.

Unitarian school for the ministry
Berkeley
America California

TŰZHELY MELLETT

Halottak napjára.

A nap lemenőben.
Vérvörös korongja
Már csak alig látszik;
Fölötte az égbolt
Biborszinben játszik.
Elkésett sugara
Huzódik a tájon;
Félénk összereszket
Jósol rossz időket:
„Ujra lesz mi fájjon.“

A nap lemenőben . . .
Sorsától vert tömeg
Bánatos utakon
Fáradtan közeleg
Csendes temetőkbe.

Szivünk bus ravatal.
Keblünk templomának
Élő halottai
Remegő sorokkal
Lassan felvonulnak.
Előttünk alakjuk,
Megcsendül a hangjuk
Csendes esti szélben.

Temetők kigyulnak,
Halottak mozdulnak,
Szellemek és árnyak
Sirjukból kiszállnak,
Lebbennek, suhannak . . .

Ujra ébredeznek
Erős, bősz viharok
Régi nagy időkből
Elmult bus közelből . . .
Sirjukból kiszállnak
Szellemek, árnyékok
Ujra feltámadnak . . .

Titáni csatáknak
Fel-felzug a zaja,
Siró szellő hozza:
Trombitáknak hangját,
Harcok riadóját,
Dobpergést, harsonát,
Haldoklók sóhaját . . .

Minden mi bánat volt,
Szomoru multunkban;
Mind mi vér kihullott
E gyötört világban . . .
Halottak nagy napján
Mind-mind támadóban.

Élnek feltámadnak
A sir lakósai,
Kik az igazságnak
Örök harcosai . . .
Velünk, bennünk élnek!

Mint a mély tengerben
Tajtékzó hullámok,
Zokognak lelkünkben
Összetört szép álmok,
Rég elsirt ábrándok.
Zokogás, halk beszéd
Sóhajjal vegyülnek,
Kicsorduló könnyek
Fájdalmas emlékek
Benső szent imában
Halkan egyesülnek . . .

— — — — — —

A nap régen lement.
Félénk özszereszket . . .
Hüvös szellő ringat
Bus, fényes lángokat
Néma temetőkben.

(Bözöd.) *Szász Dénes.*

A jövő és a jelenlen.

(Folytatás.)

Azt tartja a közmondás: „A viz sem folyik mindig egyformán!“ Biz' igaz. Pedig Verebesen azt hitték már, hogy sem apadása, sem dagadása nem lesz soha annak a viznek, amely a közügyek hajóját viszi az ismeretlen jövő felé . . .

. . . Január végén, egy egyházközségi nagygyülésen azonban olyan dolog történt Verebesen, ami a fentirt közmondást juttatta az emberek eszébe, s ami korszakos jelentőségüvé vált az ott élők egyházi életében.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Valamikor réges-régen, a fészekrakás idején, mikor az egyháznak semmije sem volt, mikor az emberek lelkes hitükért munkát, fáradtságot áldoztak s a jövő biztositásáért vagyont is gyüjtöttek össze: a vezetők azok sorából kerültek ki, kik elöljártak munkában és áldozatban. És ez természetes is volt igy. A vezetők kiválasztásában az emberek elismerése, hálája és bizalma nyilvánult meg az arra érdemesek iránt.

Telt, mult az idő. A gyermekek örökölték az apák által megszerzett köztiszteletet és megbecsülést és örökölték az egyházban viselt tisztségeket is. Ez az öröklés a közönség beleegyezésével gyüléseken történt meg.

. . . Igy, idők folytán az a szokás alakult ki, hogyha az egyháznál valamilyen tisztségre ember kellett, a kiválasztás természetesen azon családokból történt, melyekben az ősök az egyházzal közeli vonatkozásban állottak, amely családok a köznek kipróbált erősségei *voltak*.

Ebből a szokásból két rossz származott.

Egyik, hogy olyanok is kerültek a közösség élére, kik az ősökhöz méltatlanok voltak. Sem erkölcsi életükben, sem egyházias cselekedetekben nem követték elődeiket, csak sütkéreztek a mult idők fényében . . .

A másik, a nagyobb baj az volt, hogy amiként a vezető családok nem tartották szükségesnek a multak követését, azonképen a többi, nagyobb számban levő családok, — melyek követői voltak ezeknek — az egyházi ügy iránti érdeklődésüket elveszitették.

Azok, kik az egyház megteremtőinek leszármazottjai valának, valahogy több „jusst“ tartottak ahhoz. Amit egy bizonyos fokig meg is lehet érteni. Hiszen a mult emlékei arra intették, hogy megőrizzék, megbecsüljék azt, amit apáik rájuk hagytak örökül. A büszkeség érzetét nem az adta lelkükbe, hogy őseik olyan *vagyonosak* voltak, hogy tudtak adni a köznek, hanem, hogy olyan *lelkesek* voltak, hogy a vagyon fölött a lelkijavakért el tudtak tekinteni.

Hiba volt azonban az, hogy egyesek azt hitték, hogy az ős, ki annak idején kötelességét teljesitette, minden ivadékát felmentette ezáltal a további kötelességteljesités alól.

Hiba volt az is, hogy aki vezető kivánt lenni, a családi hagyomány alapján az anyagiakban, nem kivánt vezető lenni az erkölcsiekben, a példaadásban, az istenes életben, a müvelődési mozgalmakban, a templomba járásban. Amire pedig a mult kötelezte volna.

A hiba akkor vált élesen szembeötlővé, midőn a háboru viharai mindenütt s igy Verebesen is alámosta az egyház erkölcsi fundamentumát.

Az egyháznak vezető lelkei, erős oszlopai, cselekvő tényezői ép akkor nem voltak hivatásuk magaslatán, amikor arra leginkább lett volna szükség.

A háboru borzalmai, igazságtalanságai sokakban a hitet, másokban a jó, emberi érzést törték össze s mint a futótüz terjedt tova minden rossz szokás, minden istentelen cselekedet, nem volt senki, aki utjába állt volna a fergetegnek.

A *vezetők* nem ébredtek hivatásuk tudatára. A többi pedig gondolta: „most ez a divat! a nagyobbak is csak igy tesznek" s cselekedett ugy, amint azt másoktól látta.

Templomba járni s ott a közboldogság érdekében elhangzott tanitást meghallgatni, egy nép jövője fölötti kétségbeesésen s annak lehetőségein és következményein elgondolkozni, a tanult emberek figyelmeztetéseit, melyek a mult ismeretéből és a jövő sejtéséből származtak, megszivlelni, a gazdasági és müvelődési s vallaserkölcsi alapon szervezett egyesületeket, melyek mind a közérdekét szolgálják, teljes odaadással támogatni, épp akkor mulasztották el, amikor arra legnagyobb szükség lett volna.

Kenderesinek az volt az érzése s tapasztalata, hogy a nagy háboru alatt elveszitett nagy értékeinket az egyházban és az egyház által szerezhetjük vissza az egyesek és közösség részére, mivégre *az egyházat ujra kell épiteni — a lelkekbe.* Azt jelenti ez, hogy vissza kell adni a hitetlennek a hitet, a bizalmatlannak a bizalmat, a közönyösnek az érdeklődést, az üres keblünek az érző szivet, a sivár lelkünek a szeretetet, hogy igy, ezek által megépitsük az embernek a boldogság erős várát...

* * *

A január végén tartott egyházközségi gyülés Kenderesi Ferencet gondnokká választotta.

A gyülés után a faluban sokat beszéltek a gondnokválasztásról. Hiszen máskor is választottak gondnokot, de arról nem esett semmi szó azután. Most azonban birálgatták az esetet. „Nem elég idős." „Vagyona sincs elég." „A nála módosabbak meg fogják-e becsülni?" „Hajolnak-e a szavára?" „A vele egyforma vagyoni helyzetben levők s a szegényebbrendüek nem fognak-e rá irigykedni s az irigység nem lesz-e rossz tanácsadó, aminek az egyház látja kárát?" stb. stb.

Áron bá' nem volt ott a gyülésben, de mihelyt meghallotta a dolgot, tüstént felkereste öccsét s kezdte beszédét ilyenképen:

— Mindig azt hittem, hogy okos ember vagy, öcsém, de látom, hogy tévedtem. Azért jöttem, hogy megszidjalak s rávegyelek szándékod megmásitására...

— Miről beszél bátyám? — kérdi Ferenc. Telepedjék le s magyarázza jobban ki magát.

— Mintha bizony épen te nem tudnád, amiről az egész falu beszél! — méltatlankodott az öreg. — Hát a kurátorságodról van a szó, miről lenne másról. Ugyan csináltál okos dolgot, mondhatom! Nincs neked elég bajod, családod fenntartása a mostani nehéz világban nem elég neked, még nyakadba akarod venni az eklézsiát is? Mi neked az eklézsia? Mit ad neked az egyház? Ki köszöni meg, hogy fáradsz érte? Hogy tehet okos ember olyant, amit te tettél?

— Sok ember s igy maga is, bátyám, csak külsőségnek, cifraságnak tartja az egyházi tagságot. Lim-lom sokak előtt a vallás és annak a társadalomban levő minden tartozéka, amit a fiu az apától ugy örököl, mint a járompálcát. Pedig milyen máskép volna, ha azt az érzést lehetett volna átörökiteni, ami eleink lelkében élt s munkált!

— Nekem az én gyermekeim a legdrágábbak mindennél e földön. A velük szemben fennálló kötelességem a legnagyobb és legsulyosabb kötelesség. Az ő lelküket, az ő érzéseiket az egyház és intézményei (iskola, egyesületek, templom) nevelik, nemesbitik, tökéletesitik. Lélek, érzés: ezek teszik emberré az embert. Hogyne támogatnám, hogyne munkálnám a jó emberek gyülekezetének, az egyháznak dolgait, ha az az egyház az én legdrágább kincseimet, gyermekeimet is védő és gondozó oltalma alá veszi?!...

— És hogy ez részemre fáradtságot jelent — fizetés nélkül?... Igaz. De hát melyik föld terem jó gyümölcsöt fáradtság nélkül? Ha én jó ügyért fáradozhatom, ez kielégiti az én emberi becsvágyamat: többre becsülöm önmagamat.

— Hol állna ma a világ fejlődése, a müveltség és haladás bámulatraméltó vivmányai hol volnának ma, ha az emberek mindenike csak napszámba, fizetésért dolgozott volna?!...

— Igy, igy, bátyám! Én már igy gondolkozom, igy érzek és igy is cselekszem. Mint jó emberemtől, magától is elvárom, hogy ne keresztezze utaim! Ha jót nem akar tenni, miért tenne rosszat?

* * *

Verebes egyházvezetői — pap, tanitó, gondnok, — mióta ráeszméltek arra, hogy a közügyek előmitele érdekében *állandóan* kell tevékenykedniök, minden vasárnap d. e. a templomozás után összejöttek a papi háznál s az ebédig még szabad egy órát beszélgetéssel töltötték el.

Egy hideg, esős vasárnap templomozása után együtt ül e Hármak Tanácsa. A kellemetlen idő hatása megüli a lelket, de csak azt a gyengébb lelket, mely könnyen elveszti hitét, bizalmát.

— No, — kezdi a szót a fiatal lelkész, kinek arcán ott ragyog elmondott beszédének önboldogító hatása, — könnyü volt dolgom a templomban, annál nehezebb lesz itt, amidőn a héten lezajlott gyülésünk eredményezte nehéz helyzetünkben kell megtalálnunk a kivezető utat. Az egyházi adót hiveinkkel nem tudtuk sem általánosságban, sem kivetési módjára nézve megszavaztatni. Főhatóságunk pedig nem ok nélkül sürgeti az adó bevezetését, befizetését. Sürgős és elodázhatatlan szüksége van rá iskoláink fenntartásához. A mi egyházközségünk ezen kötelezettség teljesitése elől el nem zárkózhatik, annál kevésbbé, hogy saját iskolája is van.

— Tiszteletes Öcsém, Szolgatársam! — vette át a szót a község érdemes öreg tanitója — ebben a kérdésben tőlem még hozzászólást se várjanak. Tele van a szivem keserüséggel! Megölték nekem ott a gyülésen a lelkemet! S azok tették ezt, akiket 30 éven át hűségesen, önmegtagadással tanitottam s akiknek érdekeit mindenkor becsülettel szolgáltam.

— Ne érzékenykedjék kedves jó Tanitóm, — vigasztalta a lelkész, — a nép nem rossz, nem romlott, csak izgága, meg nem értő emberek által félre van vezetve. Helyrehozzuk még a dolgot.

— Én már nem, Tiszteletes Öcsém! Engem megsértettek lelkem mélyéig. Nekem nem hitték el, hogy nem ok nélkül, nem magamért kérem az ügy pártolását; akadtak bátor, de lelkiismeretlen emberek, kik kérő, figyelmeztető szavamat meg sem hallgatták, azt kiáltották harsányan felém: „Nem fizetünk!“ s midőn a tanitói fizetés mértékéről esett szó: sokallották azt a szegényes fizetést, amennyit minden előtanulmány nélkül egy fiatal cseléd megkap bérül a gazdájától. És a gyülés, a felnőtt, megfontolt embereknek sokasága hallgatott, nem mondott ellen a vélekedőnek s ezzel a tanitói munka értékét le, a sárba tiporta; a bátor szószóló pedig szavával a magyar iskola halálharangját vadul megverdeste, mert tanitó nélkül nincs ám iskola!

— Pirul az arcom Tiszteletes Uraim, szavuk hallatára — szólott Kenderesi is, mint azon a gyülésen. Nem azért pirul, hogy hiveink a fizetést megtagadták, hanem azért, amivel eljárásukat megindokolták. Ha azt mondták volna, nem fizetünk, mert nincs miből, nem pirulnék, nem pirultam volna, legfelebb megmondtam volna nekik, hol van az erre való pénzük? Igy azonban szégyenlem tettüket, mert megbántották érdemetlenül jó tanitójukat, megbántották őseik emlékét, kik magyar vallás-erkölcsi életükért, jövőjükért szép erkölcsi és anyagi vagyont hagytak reánk törpe utódokra.

— Szépen beszélsz, Öcsém, — szólt ingerülten közbe a tanitó, — de ott, a gyülésen hallgattál Te is; nem volt számomra

s az ügy számára egy pártfogó szavad. Hol voltál te s hol volt a nemes prezsbitérium? Avagy ti is mind úgy gondolkoztok, mint a kiabáló Keserü Áronok? Oh hisz akkor dobjuk el a gyeplőt kezünkből, hogy rohanjon a megvadult, meggondolatlan tömeg a biztos pusztulás szakadékába!!...

Kenderesi szemét, melyet eddig az ég felhőibe sülyesztett, a beszélőre függesztette s igy szólt:

— Az én jó tanitóm feddő szavait vártam, megkaptam. Megmondom azonban, hogy ott a gyülésben miért hallgattam s miért nem szálltam szembe egy ellenvélemény-haddal. Azt tartja a közvélemény, hogy egy farkas nem veszedelmes, de egy falkával szembe állni nem lehet. Én is azt gondoltam, hogy szavam az „adó“, „fizetés“ szavak által felizgatott tömeggel szemben, mint gyenge, erőtlen kiáltás a kietlen pusztán — ok nélkül hangzik el, mert sem a védelem, sem a támadás szempontjából nem volt meg, láttam, a siker reménye. Hallgattam tehát. Amikor valaki valamit *nem akar* megérteni és azt látja, hogy ezen a véleményen mellette *sokan* vannak: nem lehet meggyőzni. Azt gondoltam tehát, hogy egy kisebb társasággal beszélek előbb, azokkal támadtatom meg magam, én, a velük egy ruházatu, egy foglalkozásu, egy sorsu ember: azokkal szemben védem meg igazamat, igazunkat; azokat igyekszem egy olyan kis társasággá szervezni meg, amelyik, ha meg van győződve az ügy igazságáról és nagy fontosságáról, azt diadalra is viszi.

— No és kiket gondol először is harcos katonáivá tenni? — kérdé a lelkész, — gondolom, a prezsbitereket, a legjobb érzésüeket, akik eddig is legtöbb hasznára voltak egyházi ügyünknek?...

— Nem, Tiszteletes Uram, — felel a gondnok természetes egyszerüséggel. Azt tanultam, a keresztény hit elterjedésében legnagyobb szerepe, legfőbb érdeme Pál apostolnak volt, az egykori Saulnak, ki megtérése előtt üldözője volt az Eszmének. Én a Saulokat veszem magam mellé s a győzelmet általuk remélem!

— Nagy cél, nemes feladat, jó gondnokom, amit maga elé tűzött. Biztat egy kis remény, hogy erős lelke, meleg szive, bátor akarása meghozza a várt sikert. Adja Isten, hogy a fáradtságos munkával müvelendő földből, a beléje hintett tiszta mag bősz viharok, sanyargató hidegek, tikkasztó melegek, ártó hatások dacára hozza meg szivet, lelket boldogitó termését és e termés éltessen, tartson meg minket, egy sokat szenvedett fajnak halálraitélt gyermekeit!...

Az utolsó szavakat könnybe lábadt szemekkel mondotta az átszellemült arcu pap s megértő társainak ajakáról önkéntelenül szállt el a mindhármuk hő óhajtását bezáró *„ámen“*.

* * *

Kenderesi kis szobájában négy értelmes gazda ül rajta és Keserün kivül, akiket „kellene egy piros-tarka bika“ ürügyével

hivott magához megbeszélésre egy kora tavaszi estén. Nézzünk velük egyenkint szembe, mert ők fajunknak jellegzetes alakjai, érdemes velük közelebbről megismerkedni.

Gazdag János erős, tagbaszakadt férfi, csak arcának mély barázdái mutatják, hogy tul van a hatvanon. Kemény tartásán, szemének villanásából, arcának egész kifejezéséből önteltség árad le. Egész lénye mondja legbenső gondolatát: első személy én vagyok. Elvárja, hogy vele szemben mások is megállapitsák ezt. Különben tipikus magyar. Hallgatag természetü. Csak akkor beszél többet, ha haragszik, vagy ha iszik.

Horváth Dániel is jellegzetes, érdekes ember. Gazdaggal egykoru. Ő már szeret beszélni józanon is, igaz, hogy nem mindig gondolja meg jól, mit beszél. Pedig szóvivő a faluban. Minden ivadéka az volt, — azt mondja. Épp azért kicsit rátartó is s szereti hinni, hogy hallgatnak szavára. Sok vizet zavar.

Pallós András a fiatalabb nemzedék tagja. Negyven év körüli szegényebbrendü ember. Végigküzdötte a háborut. A kor eszméivel megtelt a lelke. A közéletben levő igazságtalanságoknak állandó hangoztatója. Gyülöli azokat, kik születésükkel szerezték vagyonukat, ám szorgalmas munkával, elismerésreméltó arravalóságával ő is sikerrel szerzi magának az anyagiakat. Ha közügyről van szó, egy tudós államférfi képét ölti magára s véleményét — bárkivel szemben megmondja nyiltan és bátran. A szegényebb osztály hallgat ezért szavára s a jobbmóduak népvezérnek gunyolják ugyan, de közdolgokban véleményét kénytelenek meghallgatni.

Ott ül a társaságban *Nembánom Mihály* is. Nem is annyira ő van ott, mint a vagyona, a származása, mert ő ugyan keveset nyom a latban. Ő nem bánja akármi történjék is, csak ha már fizetni kell valamire, minél kevesebb essék abból őreá. „Én a kapun belül megférek“ — ez a jelszava. Hagyjanak neki békét, ez a legfőbb vágya a közügyek szempontjából.

A jelenlevők mindenike egy-egy csoport embert képvisel itt. Legnagyobb csoport azonban a Mihály gazda háta mögött van.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Horváth Dániel beszél most:

— Ugy-e megtudunk mi egyezni? Dehogy nem tudunk! Milyen jól elhatároztuk, hogy a községi tanáccsal piros-tarka bikát vétetünk a Miska helyett, a szászoktól. Miért nem tudunk éppen ilyen egyhanguan határozni az egyházi adóról is? Miért nem utaljuk vissza mind, egyhangulag a fizetést? Miért törik össze vele a nép között az egyetértést?...

...Mind hallgatnak. Egyikük sem nyul a beszéd fonalához, hagyják azt Dániel gazda szakavatott kezében, majd elviszi ő valamerre. Félnek a beszédtárgytól Kenderesi miatt, aki titkon örül, hogy végre maguktól hozták szóba a kényes kérdést, amiért együvé gyüjtötte az eszme-üldöző Saulokat.

— No, miért nem szóltok? — jártatja körül szemét Dániel

a társaságon. Itt kell pedig megmondani a gondnoknak szemtől-szembe, hogy nem türjük, hogy nyakunkba sózzon egy uj adót, amelyet nem is kellene fizetni!

— Nem muszáj fizetni! — igazitja ki Gazdag János.

— Fizetni, azt kellene, mert iskolára szükség van, — szól bele Pallós a beszédbe, — csak azt nem lehet kivánni, követelni, hogy a szegény is úgy fizessen, mint a gazdag. Aztán, ha fizetünk, a saját iskolánkért fizetünk s nem a máséért.

— Ha valaki urat akar nevelni gyermekéből, fizessen érte. Az én nagyapám is volt diák, de senki sem fizetett helyette, — veszi fel ujból a szót Dániel gazda.

— Akinek iskola kell, fizessen, nekem gyermekem sincs, nekem nem kell! böki oda Mihály bá' nagy bölcsen.

— Elég hely van, hová fizessünk — szól Gazdag is.

Kenderesi köhög, miből megértik, hogy szólni akar s elhallgatnak.

Minden szavuk támadás volt az ő igazsága ellen, ő azonban nyugodt maradt. Ő a gondolatnak nem szolgája, hanem annak ura tud lenni.

— Hallgassanak meg jó emberek engem is — kezdé beszédét. — Ha magukat egyen-egyen vagy összesen igazságtalanul és ártatlanul valaki perbe fogná s a bíróság kihallgatás nélkül, mint vádlottakat elitélné s tömlöcbe zárná, hogy éreznék magukat, mit szólnának hozzá?

— Olyan ma nem történik, öcsém. Kihallgatás nélkül nem itélkezik a bíróság, — szól Horváth Dániel.

— Csak rablómesékben olvas az ember ilyent. Jogállamban ilyesmi nem fordul elő, — állapitja meg a népvezér Pallós.

— Pedig Ti is, mindnyájan kihallgatás nélkül itélkeztek az egyházi adó felett, barátaim, — szól Kenderesi emeltebb hangon. Avagy tisztában vannak az egyházi adó céljával? Tudják, miért kell az? Én azt hiszem, hogy csak azt tudják: „adó“ és azt, hogy „fizetni“ kellene és már kész az itéletük: nem fizetünk! Sajnos, ezt a megállapitást tettem előadott beszédjükre. És most tudom, honnan fuj a szél. A gyülés hangulatát, ahol elitélték a gondolatot, melyen az egyházi adó alapszik, maguk, mint vezetők idézték fel, téves felfogásukat a közönség szájába adva.

— Nem kell iskola, Nembánom uram? Hiszen, ha mindenki annyit törődnék a haladással, a tudománnyal s az emberneveléssel, mint gazd'uram, ma bizonyára nem téglaházban, szervezett társadalomban s jogállamban laknánk, hanem vadak módjára barlangok fenekén rejteződnénk s egymást halálra keresve pusztitanók és kigyelmed nem ülne ki vasárnap délután boldogan pipázva tornácán, hanem félve rejtőznék odujába gonosz és vérengző embertársai elől.

— Nincs gyermeke s azért sem fizet? De hiszen még maga sem tud ugy elrejtőzni a világtól, hogy más gyermekével ne kel-

lene érintkeznie! A maga erejéből csupán ma senki sem élhet! Az pedig nem mindegy nekünk, hogy a körülöttünk, velünk élő társadalom jó-e, erkölcsös-e, Isten és ember tisztelő-é, munkás-e, illedelmes-e, értelmes-e avagy rossz, erkölcstelen, tudatlan, illetlen és kárttevő mindenki iránt?

— Van elég hely, hová fizessünk, Gazdag uram? Én azt épp oly jól tudom, mint kegyelmed. De mindazt, amit egyebüvé fizetünk, másért tesszük javarészt, ezt az egyet senki másért, *magunkért áldozzuk*, ha fizetjük, mert senki másnak ugy, mint magunknak hozza meg az a pótolhatatlan hasznot! És természetes, hogy a jobbmódunak többet kell fizetni, hiszen neki többet adott az Isten is, — fordul Gazdag felé Kenderesi.

— Az is, ki szegény, ugy hasznát veszi a tudománynak s még jobban, mint a módosabb, — felel vissza Gazdag.

— A gazdagság kötelez, bátyám. Akit jó szerencséje módba helyezett, különböztesse meg magát attól, ki a legtöbbször nem tehet arról, hogy szegénysorsu. Avagy elcserélné-e sorsát Bálint Ádámmal, a bakterrel, Gazdag uram? No, ha nem, ne helyezze egy sorba magát vele, ha fizetni kell!

— „Más iskolájáért nem fizetünk". — Tudom, Pallós barátom, hogy a középiskolákra értetted ezt; ebben egyetértesz Horváth Dániel bátyánkkal, ki ezt ugy fejezi ki: „aki urat akar neveltetni gyermekéből, fizessen az!" Csak azon csodálkozom, hogy a szegénység védője is igy beszél. Hiszen a szegény e felfogással el van zárva a haladás utjától. Szegény ember gyermeke segitség nélkül hogy legyen tanult ember, vagy, amint mondani szokták: „ur"? Tudják-e maguk, hogy „urak", vagyis tanult emberek nélkül milyen lenne életünk? Gondoljanak csak az orvos, mérnök, természettudomány müvelőire, avagy gondoljanak arra, mi lenne a népből vezetők nélkül? Ha nem volna, ki előttünk a világosság lámpását vigye, ki az összetartás érzését ápolja, ki fenntartsa a rendet, békét, ki müvelje az ember értelmét, érzelmét? Nem, ilyen beszédet csak gyülölet és meggondolatlanság mondat némelyekkel, de aki próbálta, hogy a szellemi munka egészségtelenebb, idegölőbb, hamarabb sirba roskasztó, mint a testi és azoknak a foglalkozása, kiknek a sors nem földi javakat, hanem lelki kincseket adott nagyobb mértékben: nem lehet ellensége a tanult embereknek s az azokat képző közép- és felső iskoláknak sem.

— Minden iskola müvelője, tökéletesitője az Istenadta lélekneknek; aki az iskolának ellensége, az az embert az állatsorba szeretné sülyeszteni.

— Jól van öcsém, — szólal meg Keserü Áron bá' is, ki eddig figyelmesen hallgatta a beszélgetést, de bele nem szólott, csak szeme beszéde s feje bologatása mutatta, hogy Kenderesi álláspontja felé szeretne hajolni, ám nyomja valami még a begyét. „Azt mondd meg nekünk még, miért kell nekünk egyházi iskola, miért nem jó az, amit mások kinálnak fel gyermekeink részére?"

— Látja bátyám, vártam e kérdést. — Azt mondtam, mindenik iskola jó az emberi haladás szempontjából. Ez igaz. Épp olyan igaz, mint az, hogy minden tej tápláló. A gyermeket azonban mégis legjobb — ki tagadná le ezt? — édes anyatejjel nevelni fel! Fel lehet nevelni tehéntejjel is, igaz, de egy népet, egy nemzetet nem lehet *cuclira* kárhoztatni!

— Gyermekeinknek nem csak az édes anyatejre, de az édes anya melegére, szeretetére is van szükségük, mert nem természetes az ettől eltérő nevelés és szomoru az élete annak, ki édes anyjának simogató, áldó, becéző kezét soha sem érezte. Meglátszik annak hiánya egész életén.

— Hálátlan, nyomorult férge az Istennek, aki édes anyját nem szereti, ugyebár?

— A mi édes anyánk a mi egyházunk, atyámfiai! — emelkedik fel székéről Kenderesi kipirult arccal. Halál vár arra a népre, mely megveti, lenézi, nyomorogni hagyja egyházát!

— Az édes anya védő szárnyai alatt nem érez árvaságot a madár sem! Jaj nekünk, ha nagy árvaságunkban nem tudunk felemelkedni arra a gondolatra, hogy van egy nagy vigasztalásunk, egy nagy erősségünk, egy nagy boldogságunk: a mi egyházainkban való összetartásunknak tudata, érzete!

Kenderesi utolsó szavainál a Saulok arcán egy lágy vonás szaladt keresztül. Látszott rajtuk, hogy a Kenderesi beszéde barázdát szántott a szivük kérgén.

Gazdag szólott, az egyházközség képviselője előtt megállva:

— Nem tagadom, nem értettem eddig jól a dolgot. Hivassatok gyülést ujból öcsém, fog menni ez az ügy; én beszélek Están sógorékkal is, tudom ők is megértik, miről van szó.

— Igen, igen — szól közbe Dániel gazda is, tudom én, kik voltak olyan hangosak ott a gyülésben; megértessük velük a dolgot úgy, amint itt hallók.

— Na, ha maguk a nagyok (gazdagok) jó példával járnak elől, a kisebbek (szegények) sem maradnak el tudom, — szólt Pallós.

Csak Mihály bá' hallgat.

— Hát te nem szólsz, Mihály? — kérdezi tőle Keserü.

— Én nem bánom, amit a többi csinál, azt én is megteszem. Látom, azt csakugyan meg muszáj fizetni, hát megfizessük — felel egykedvüen.

— Áldja meg az Isten a gondolatukat szeretett atyámfiai! — szorongatja a kezüket Kenderesi. — Tudom én jól, hogy e percben itt van az egész eklézsia.

— Az egész keresztény egyházat a 12 tanitvány teremtette meg. Mi haton, ha akarjuk, hogyne tudnók a magunk kicsiny egyházközsége müvelődési jövendőjének alapjait lerakni a lelkekben?

— *Csak jóakarat legyen a lelkekben* Uraim s szép, boldog lesz a mi életünk!

— Oh legyen az, értünk, gyermekeinkért, az ő jövőjükért tesszük, ha ezt a dolgot diadalra visszük.

— Jutalma itt lesz a szivünkben, a lelkünkben, olyan jutalom, hogy azt tőlünk senki soha el nem veheti...

... Amint ott állt a hat férfi komoly elhatározással lelkében, a lámpafény csak fél arcukat világitotta meg s úgy tetszett, hogy az árnyékban maradt arcuk a *volt* embert képviseli, a tagadás emberéét, *valódi* énjüket a megvilágitott arcuk mutatja: *élni akarás, szent elhatározás* tündöklik le róla! *Kálnoki Károly.*

(Vége.)

Misszió.

Örömmel adjuk közre a missziói munka körébe vágó és missziói lélekkel végzett dolgokról a következő jelentést:

Jelentés a nyikómenti alsó tagozat missziói munkásságáról az 1926 évben. Elnök: Marosi Márton, tagok: Kozma Zoltán, Pap Ferenc, Pál Dénes és Pálffy Albert lelkészek.

A nyikómenti alsó tagozat a jelen évben is folytatta munkásságát a hitélet fellenditése és az egyházi szellem épitése érdekében. Megjelent:

Kadácsban május 24-én, ahol a hősök emléktábláját avatta fel megfelelő ünnepség keretében. Istentiszteletet tartott Pál Dénes, imával és egyházi beszéddel; felavató beszédet mondott Kozma Zoltán; szavaltak és énekszámokat adtak elé a helybeli ifjuság és a kereszturi gimnázium növendékei többen.

Siménfalván junius 20-án. Imát és egyházi beszédet tartott Pap Ferenc; felolvasott Kozma Zoltán az erkölcsi érzék megszületéséről; presbiteri konferenciát vezetett Marosi Márton.

Szentmiklóson julius 18-án. Imát és egyházi beszédet tartott Marosi Márton; felolvasott Pál Dénes a nő értékeiről; presbiteri konferenciát vezetett Pap Ferenc.

Kedében augusztus 8-án. Imát és egyházi beszédet tartott Pál Dénes; felolvasott Pálffy Albert az ördögről; presbiteri konferenciát vezetett Marosi Márton.

Medeséren szept. 5-én. Imát és egyházi beszédet tartott Kozma Zoltán; szabadelőadást tartott Marosi Márton a vallás elveinek a gyakorlati életben való megvalósitásáról; presbiteri konferenciát vezetett Pap Ferenc.

Mindenütt a helybeli ifjuság szavalatokkal és énekszámmal járult hozzá az istentisztelet és ünnepély sikereihez. Szentmiklóson és Medeséren jelen volt Dr. Kiss Elek teol. akad. dékán, aki értékes hozzászólásaival és utmutatásával járult hozzá a missziói ügy sikereihez.

A presbiteri konferenciákon a következő határozatok hozattak egyöntetüen mindenik egyházközségben:

Egy presbiter elhalálozása esetén a temetésnél a presbiterium teljes számban testületileg vonul ki (lehetőleg karszallaggal). Az egyházközséget érintő valláserkölcsi kérdésekben testületileg lép fel. (A presbiterium testületi életének fejlesztése érdekében). A szertartások közül az esketések feltétlen a templomban tartandók. A keresztelések Szentgyörgy-naptól Szentmihály-napig a templomban; (e szabály alól csak a kisded betegsége adhat kivételes indokot), a téli időszakban pedig a lelkészi háznál (a templom jelentőségének emelése érdekében). A népkönyvtárak fejlesztését, illetve létesítését a presbiterium feladatául tüzi ki. Az ifjuság szervezetbe való tömöritésére segédkezet nyujt. A téli estéken tanulmányi órák rendezésénél megjelenik és az ifjuságot a lehetőleg teljes számban való megjelenésre buzditja. Erre a célra helyiségről, ahol nincs megfelelő terem, gondoskodik. (Kedében házat bérelnek).

Kadács. *Marosi Márton.*

Külföld.

Egy nagy unitárius.

Dr. Charles William Eliot 1834—1926.

Egy pár hónappal ezelőtt, julius 4-én ünnepelték meg Amerikában az Egyesült-Államok függetlenségének 150-ik évfordulóját. Ezen a napon velük ünnepeltek széles e világon mindenütt, ahol az alkotmányosságot tartják az állami élet biztos alapjának. Nem szabad véletlennek tekintenünk, hanem inkább isteni vezetést kell látnunk abban a történeti tényben, hogy a közül a négy férfi közül, kiket mint legkiválóbbakat a Szenatusz akkor az uj alkotmány kidolgozásával bizott meg, három — Jefferson-nal az élükön — unitárius ember volt. Unitárius ember szövegezte meg a hires „Függetlenségi Nyilatkozat“-ot, melyet mint egy szent Magna chartat minden hü amerikai polgár családi bibliája és imakönyve mellett őriz. 150 esztendővel ezelőtt — ezidőszerint — a világ leghatalmasabb és leggazdagabb állama, az Amerikai Egyesült-Államok fundamentumának kiépitésében az unitárius keresztény vallás politikai jelentése érvényesült. Azóta is minthogyha csak szent örökségképen vették volna őseiktől a vezetést és a jó példaadást, az állam továbbépitésének, a nemzet szellemi vezetésének munkájában az unitáriusok mindig legelől jártak úgy, hogy a nemzetnek az unitárius egyház adott aránylag legtöbb vezérférfit. Vezetnek a közéletben a nemzet gazdasági és szellemi, tudományos és müvészi életében egyaránt úgy, hogy mindezekre máris maradandóan ráütötték vallásos hitük történelemformáló bélyegét.

A vezérek egyik kiváló alakja állott ki most a földön élők sorából: a 92 éves Dr. Charles W. Eliot, Samuel A. Eliot, az

Amerikai Unitárius Társulat elnökének édesapja. Amiképen Deák Ferencet a magyar nemzet azzal tisztelte meg, hogy őt a haza bölcsének nyilvánitotta, Dr. Charles W. Eliot-ot Amerikában még életében mindenki az állam legelső polgárának tartotta.

Egy ember, ki életpályáját isteni kijelentés alapján választotta meg és isteni kijelentés alapján teljesitette annak minden feladatát. Finom érzékkel hallgatta az égi sugallatot, hogy *nemzete nevelő mestere* legyen és úgy szolgálja embertársait és Istent. Király lehetett volna, acélkirály vagy petroleumkirály, hiszen pályája kezdetén az ifju kémikus a különböző vállalatoktól fényesebbnél fényesebb ajánlatokat kapott, de nem lett király, sőt a legfényesebb politikai kariert (Amerika nagykövete Londonban) is visszautasitotta, mert érezte, hogy neki ott van a helye, hol egy nagyrahivatott nemzet számára kell vezéreket nevelni. 35 éves korában már a Harvard egyetem elnöke lett. Korának vezető férfiai közül többen, még hitrokonai: Edward E. Hale, Francis Parkman, R. W. Emerson is ellenezték, hogy ő az elnöki székbe kerüljön, de még se hátrált meg, mert érezte, hogy azt a helyet Isten az ő számára jelölte ki s ott tehet igy a legtöbbet nemzetéért és az egész emberiségért.

40 évig volt a Harvard egyetem elnöke. (Rector Magnificus.) Hogy ez mit jelent: ahhoz előbb tudni kell, hogy mit jelent a Harvard egyetem az Egyesült-Államoknak és hogy mit jelent ma az Egyesült-Államok ereje és hatalma a világnak. Eredetileg ezt az egyetemet is az unitárius alkotó erő teremtette meg és adta a tudományos világnak. S azóta is — bár az egyetem tisztán tudományos érdekek szolgálatában áll és az elnöki méltóság semmiféle feltételhez egyébhez, mint szellemi és erkölcsi arravalósághoz kötve nincs — még nem volt eset rá, hogy az egyetem elnöke ne mindig unitárius lett volna. A Harvard egyetemet az amerikai köztudat a nemzet agyvelejének tartja. Itt termett az a szellemi erő, mely az őserdők vad rengetegén át utat vágott a müvelődésnek Bostontól Sanfrancisco-ig, Canadától Mexico-ig s lángragyujtott egy szédületesen fejlő ifju kulturát, melynek ragyogása kezd már árnyékot vetni a vén Európáéra. Ennek az egyetemnek volt 40 éven át valóságos lelke Dr. Charles W. Eliot. Igy érthető meg az az általánosan elismert megállapitás róla, hogy a történelem folyamán kevés ember gyakorolt nemzetének kulturális fejlődésére akkora hatást, mint Dr. Charles W. Eliot.

Lord Bryce, egyházunk és fajunk lelkes barátja, Anglia washingtoni nagy követe, ki maga is az unitárius hit emlőjén táplálkozott, egy alkalommal ezt a kijelentést tette: ha lesznek még az Uniónak nagy férfiai, bizonyára azok a jellemvonások fogják őket naggyá tenni, melyek Amerika legnagyobb fiának Dr. Charles W. Eliot-nak egyéniségében találhatók fel legteljesebb mértékben.

Addig, amig az unitárius hit szent ügyünk számára ilyen férfiakat nevel, az Atlanti innenső oldalán is elesettségünkben is biztón nézhetünk a jövendő elé. *Dr. Csiki Gábor.*

Üdvözlet Henry G. Ives urtól.

Henry G. Ives, amerikai lelkész, ki az elmult nyáron feleségével együtt erdélyi körúton járt és számos egyházközségünket meglátogatta, Dr. Csiki Gáborhoz intézett levelében többek közt az alábbi üdvözlő üzenetet küldi az az erdélyi unitárius lelkészeknek:

„A Lelkészeknek egy héttel ezelőtt Deerfield-en tartott konferenciáján megragadtam minden alkalmat, hogy őket Erdélyről tájékoztassam.

Megbizatást nyertem arra, hogy Önnek és összes lelkésztársainak oda-át a konferencia legmelegebb üdvözletét, jókivánságát és testvéries indulatát tolmácsoljam. Legyen szives a konferenciának ezt a hivatalos üdvözletét lelkésztársaival közölni. Mrs Ives és én ott azt a meggyőződést nyertük, hogy ők valóban méltó és tehetséges munkásai annak a mezőnek, mely reájuk bizatott s hivatott vezéreik gyülekezeteiknek.

Erdély egészen a lelkünkhöz forrott s legmelegebb érdeklődésünk tárgya lett. Legyenek meggyőződve arról, hogy amit csak lehet, mindent megteszünk Önökért.“

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Egyleti élet és munkásság.

A felsőfehérköri D. F. Egyletről.

Kelemen István köri elnök hivta össze a felsőfehérköri Dávid Ferenc Egylet tagjait Alsórákosra aug. 22-ére. Bár a vidéki tagok közül csak ötön jöttek el, annál meglepőbb volt a helybeli értelmiség összeségét felekezeti különbség nélkül s a köznép szép iránt vonzódó tisztes közönségét együttlátni az egyházközség kicsiny templomában.

A gyülekezet énekei után Ütő Béla helybeli lelkész imádkozott. Elnök megnyitójában lelkesülten és buzditólag tárta fel a reánk várakozó feladatokat, hogy meggyógyultan vegyük ki ujra részünket hitbeli és polgári erényeink ragyogtatásából. Reichert Károly datki jegyző a nőegylet hivatására és hézagpótló munkálkodására hivta fel a figyelmet tanulságos felolvasásában, bemutatván a nőegyletek müködési körét s azoknak eredményes munkálkodását a fejfentartásban; Szén Mihály lelkész a bibliáról tartott felolvasást; Kovács Gyula énekvezér a vendégül hivott Jézusról irott költeményt szavalta el hatásosan; Kovács Ilonka Arany J. „Rachel“-jét adta elő teljes átérzéssel, azután Ütő Attila mutatta be „Rachel siralmát“ bensőséggel. Végül elnök hálás köszönetét fejezte ki a szereplőknek és a népes gyülekezetnek. Mint halljuk, az alsórákosi Nőegylet már női énekkart is szervezett s szorgalmasan készül nyilvános szereplésre. Vajha a mustármagból terebélyes fa lehetne, melynek árnya alatt pihenhetnének meg az elalélt szivek! *Krónikás.*

A kolozsdobokai lelkészkörben Kiss Sándor lelkész elnöklete mellett Rev. Fr. Lewis Weiss amerikai lelkésztársunk vidéki utjáról hazajövet, egy érdekes előadást tartott, melyen igen nagyszámu közönség előtt beszélt benyomásairól s különösen az ők egyházi, valláserkölcsi tevékenykedéséről. Beszédét dr. Kiss Elek dékán tolmácsolta. Az Amerikai Unitárius Társulat e megbizottja a legkellemesebb benyomásokkal ment haza. Elutazása alkalmával kikisértük többen az

állomáshoz; többek közt Gálfi Lőrinc tanár és Lőrinczy Dénes lupényi lelkész is, kik utján kisérői és tolmácsolói voltak.

A kolozsvári nőkszövetsége kebelében dr. Varga Béla beszélt angliai utjáról, dr. Szász Ferenc az időjárásról, Kelemen Lajos a régi Kolozsvárról. E rendkivüli érdekes előadásokat a diszteremben nagy közönség hallgatta végig.

A kolozsvári unitárius nőszövetség ismerkedési összejövetele a főtanácsra feljött vidéki nőkkel. E kedélyes összejövetelen csak kilencen voltak a vidéki nők közül, mégis azt mondhatjuk, hogy érdemes volt megtartanunk. Nagyon kedves volt e találkozás s Isten segedelmével máskor is meg kell rendeznünk, hogy egyesületi életünket a központ és vidék között közvetlenebbé tehessük. A kolozsvári nőszövetség hajlandó arra, hogy minden főtanácskor rendezzen az egyesületi életre kiható belmissziói előadásokat: vidéki, központi munkáról, angol-amerikai nők munkájáról, gyermeknevelésről, anya- és gyermekvédelemről, falufejlesztésről stb. Azonban, hogy ezt érdemes legyen megtennünk, ahhoz szükséges, hogy még többen jöjjenek fel nők minden körből. Igaz, hogy ez nem kis anyagi áldozattal jár, de ha erre már elejétől gondolnak, ezt is meg lehet oldani. Nagyon örvendenénk, ha ehhez a tervhez vidékről is többen hozzászólanának, hogy annál sikerültebb lehessen majd összegyülésünk. Kedves hozzászólásaikat várja.

Ürmösi Józsefné.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

A szentgericei kulturnap.

Mintha csak e gyönyörü napra várt volna az isteni gondviselés, október 17-én még a legszebb őszi napfényben hullámzott a mindenfelőlről összesereglett hatalmas tömeg Szentgerice utcáin, piacán s a központban az unitárius lelkészi telken. 18-án aztán megeredtek az egek csatornái.

Október 17-ike a magyar kulturának egy feledhetetlen napja volt s azzá tette pedig kulturéletünket alátámasztó mindama tevékenység, melyről az alábbiakban szólunk:

Szentgerice s közelebbről az unitárius egyházközség egy nagyszabásu kulturházat épitett, melyet Jakab Eleknek, egykori szülöttének nevéről *Jakab Elek kulturházának** nevezett el.

Ez alkalomból állatkiállitást rendeztek, szántóversenyt tartottak, gazdaszövetkezeti gyülésben ismertették a Gazda-bank felállításának fontosságát s módozatait; termény- és kézimunkakiállitáson számoltak be a község nagyszerü munkásságáról.

A kulturházat nagyszabásu templomi ünnepség keretében szentelte fel** Dr. Kiss Elek dékán, ki az épület és az azt létrehozó

*) Az emléktáblát Zsakó Kálmán kőfaragómester ajándékozta.

**) Halmágyi János esperes áhitatos szép imája után.

építő szellem kulturális és valláserkölcsi fontosságára és értékére mutatott rá ünnepi beszédében, várva és kérve Istennek áldását a segedelem után, mivel megjutalmazta a buzgólkodó egyházközséget.

Főt. püspök ur meghatóan szép levelét dr. Gál Kelemen tb. igazgató olvasta fel és tolmácsolta; valamint jelentette be azt is, hogy dr. Szent-Iványi József főgondnok ur a leghatározottabb és legszivesebb akarata ellenére sem jelenhetett meg az ünnepségen, kit különben az állomáson, lelkész, keblitanács és virágos lányok vártak.

A Dávid Ferenc dalkör vegyeskara két alkalommal is teljes sikerrel énekelt.

Templomozást követőleg Jakab Elek szülőinek sirjára Gál Elek ny. lelkész tett egy szép koszorut hálás és elismerő szavak kiséretében.

Délután érkeztek meg a vendég dalkörök, Marosvásárhelyről a hires református dalkör s Nyárádszeredáról a „Bocskai kör“ énekesei. Ezeknek fogadása a szentgericei D. F. dalkör által s majd bevonulásuk a községbe a lehető legmeghatóbb volt.

Az ebéd után, melyen dr. Bernády György marosvásárhelyi polgármester is jelen volt s melyen dr. Gál Kelemen tb. igazgató átadta az egyházközségnek azt az ezüst serleget, melyet Jakab Elek lányai küldtek el, mint drága apai örökséget, mit Jakab Elek irói jutalomképen kapott volt, megtartották a hangversenyt változatos, gyönyörködtető szép müsorral.

Elsőranguan szerepeltek az emlitett énekkarok s a szentgericei D. F. férfi- és nőikar is. Dr. Gál Kelemen nagyhatásu emlékbeszédet olvasott fel Jakab Elekről; Orbán Balázs földm. szöv. igazgató szépen beszélt a falu kulturájáról; Bükkösi M. és Cseh Berta dialógot adtak elő. Elbüvölő volt dr. Ferenczy Zsigmondnak a dal hivatásáról tartott beszéde s Haják Károly zeneprofesszornak és karnagynak hegedü-játéka.

Keresztesi Dénes lelkész, az egész napnak a hőse, ki mintegy 100 tagu dalárdát szervezett és képzett ki egyszerü falusi férfiakból és nőkből akkor, amikor egyfelől az épittetés is rája nehezedett, azon szavakkal zárta be az ünnepséget, hogy most kezdődik az igazi munka. Isten nevében munkára fel!

A gondnokok és a keblitanácsosok mellett igazán csaknem az egész egyházközség szivesen dolgozott, amig e szép hajlék felépülhetett.

Dr. K. Nagy Árpád és Dr. Péterffy Áron köri felügyelőgondnokok is jelen voltak e nagy ünnepségen, melyet este aztán szüreti bál követett. Örömmel szemléltük a „csürdöngölőt“, de sajnáltuk, hogy csak egy szentgericei és egy szentháromsági férfi tudta eljárni. Népdalaink és táncaink is hozzátartoznak kultur-müvelődési életünkhöz s tartsuk meg és fejlesszük, ami az őseinké volt s ami a miénk!

Eszméljünk jövőnk biztositására és épitsünk kulturánk fejlesztésére alkalmatos, szép hajlékokat! Családi házak ezek. Ezekben és ezek által élünk — Istennek segedelmével. *K. E.*

☞ ***Alapitói dij 500 Leu, minek ellenében az „Unitárius Közlöny“ ingyen jár!***

Árkos. Szept. 12-én Drummond ur és neje, dr. Varga Béla és dr. Csiki Gábor kiséretében Árkoson töltött egy gyönyörü, feledhetetlen vasárnapot. A zsinatváró, ragyogó, fehér ünneplő ruhába öltözött községnek meg kellett elégednie ez alkalommal külföldi vendégeink rövid, de annál maradandóbb értékü látogatásával. D. e. 11 órakor zsufolt templomban folyt le a felemelő istentisztelet, amelynek emléke bizonyára sokáig fog élni a jelenlevők szivében. Imát dr. Csiki Gábor mondott, egyházi beszédet dr. Drummond ur. A tartalmas és minden tekintetben figyelemreméltó beszédet a hivek nagy lelki megelégedéssel hallgatták dr. Varga Béla tolmácsolásában. Az istentisztelet végeztével Végh Béni helybeli lelkész és köri esperes üdvözölte a vendégeket egyházközsége és az egyházkör nevében, majd végül Drummond ur két csecsemőt keresztelt meg. Az éneket a gyülekezeti énekektől eltekintve, egy pompás helybeli dalárda szolgáltatta Régeni Áron már jól ismert szakavatott vezetése mellett. Gyönyörüséggel szemléltük meg a templomból kijöve a megujitott templomot, a jókarban levő belső emberi épületeket és felekezeti iskolát, ami mind az árkosi hivek kifogyhatatlan és páratlan áldozatkészségét dicséri. Derék gyülekezet, egy kiváló és közszeretetben álló lelkipásztor megértő vezetése alatt. Az ünnepségen Sepsiszentgyörgyről is sokan voltak jelen; hisszük, hogy mindannyian, kik ott voltunk, unitárius öntudatunkban megerősödve hagytuk el egyházunknak ezt az erőteljes, szép községét és gyülekezetét.

Templomszentelés Alsó-felsőszentmihályon. Az alsó-felsőszentmihályi egyházközség megujitott templomát f. év október 3-án adta át ismét a közhasználatnak nagyszabásu egyházi ünnepség keretében. A szépen megujitott templom zsufolásig megtelt közönséggel az ünnepélyes alkalomra. Imát Ádámossy Gábor az egyházközség egykori lelkésze, egyházi beszédet dr. Boros György egyh. főjegyző mondott. Dr. Varga Béla a püspök ur üdvözletét tolmácsolta, a helybeli lelkész pedig a templom történetét és az adakozók névsorát olvasta fel. Lőrinczy Dénes esperes ágendája után zárt sorokban vonultak fel a gyülekezet öregei, ifjai, asszonyai, leányai urvacsorát venni. Az istentisztelet $^1/_2$3 órakor ért véget s közebéd követte, hol az egyetértés és az egyház szeretete több pohárköszöntésben lendületes szavakban jutott kifejezésre. Este 8 órakor müsoros estély volt, melyen dr. Varga Bélán kivül, ki felolvasott, Agh Lőrinc szavalattal, Bajka Erzsi, Bajka Etelka és Komáromi Róza jól sikerült monolog előadásaikkal gyönyörködtették a nagyszámu közönséget. Egy jól betanitott vegyeskar, melynek vezetője Pap Andor ref. lelkész, tagjai: Pap Andorné, Szentgyörgyi Aladárné, Gálfi Edith és Sigmond István egészitette ki az élvezetes müsort. Az ünnepély azt bizonyitotta, hogy az alsó-felsőszentmihályi gyülekezet lelkészének helyes irányitása mellett a tevékeny, áldozatkész egyházi munka terére lépett, amelynek amint a beszédekből kivettük, a közeljövőben több folytatása is lesz.

Dávid Ferenc halálának közelgő évfordulója alkalmával fölhivjuk olvasóink figyelmét Pap Domokos: Dávid Ferenc emléke c. müvére. Ára 5 leu. Kapható szerkesztőségünkben.

Szent-Iványi Sándor lelkészjelölt, külföldi akadémitánk hazajött Amerikából, tanulmányutjáról — ifju, kedves feleséget hozván magával s mostan erős elhatározással és hittel fog hozzá hivatása megéléséhez. Reméljük, hogy munkája Egyházunk előmenetelét fogja szolgálni, amihez neki Isten segedelmét kérjük.

Kovács Béla. Mély szomorusággal és megdöbbenéssel értesültünk Kovács Béla iklandi lelkésznek korai haláláról. Egyike volt azoknak a komoly és nagyrahivatott fiatal lelkipásztorainknak, akik lelkiismeretes komolysággal végzik magasztos hivatásukat. A Dávid Ferenc Egyletnek külön is nagy oka van a gyászra, mert az elhunyt lelkes munkásunk és szószólója volt az egyleti élet fellendítésének. Tartalmas köri jelentései mindig buzgó tevékenységről számoltak be. Legyen csendes siri nyugodalma a mi kedves, fiatal munkatársunknak. Emlékét kegyelettel fogjuk őrizni.

Id. Ütő Lajos volt dombói nyug. unitárius lelkész életének 93-ik évében elszenderült s vele a legöregebb unitárius pap sirbaszállt. Csaknem egy század tapasztalatát s megpróbáltatását vitte el magával ama boldogabb honba. Benne kereszturi lelkésztársunk édesapját siratja s mi pedig valláserkölcsi eszméinknek egy hajdani harcosát. Nyugalma legyen csendes, emléke áldott!

Szentháromság templomot épit, amint értesülünk s e munkában dr. K. Nagy Árpád felügyelőgondnok urra vár az egyik legnagyobb rész. Szentháromsági hiveinket felhivjuk, hogy itt az idő s most épitsenek, vagy aztán soha. De inkább most, mint soha s minden bizonnyal most!

A budapesti unitárius egyházközség szept. 25-én ünnepelte fennállása 50-ik évét. Ez alkalomból a magyar kormány is képviseltette magát s a társadalom különböző rétegei fejezték ki szerencsekivánataikat. Minket erdélyieket dr. Gál Kelemen tb. igazgató képviselt. Sikeres haladást kivánunk az egyházközségnek a század második felében is.

A kolozsvári unitárius kollégium tanszerbeszerző és fogyasztási szövetkezete okt. 1-én kezdte meg müködését. A kollégium épületének földszintjén, a hátulsó szárnyon pompásan felszerelt bolt elégiti ki a tanuló ifjuság, a tanári kar és egyházunk más tagjainak mindennemü olyan szükségletét, ami a háztartásban, vagy az iskolai életben nélkülözhetetlen. E szövetkezet támogatása minden unitárius embernek, de intézetünk más valláson levő barátainak is szoros kötelessége, mert hiszen a fenmaradó haszon az intézet javára fordittatik. Tisztelettel kérjük azért olvasóinkat, hogy ne csak maguk támogassák a szövetkezetet azáltal, hogy ott vásárolnak s esetleg tagsági részvényeket jegyeznek (egy részvény 300 leu), hanem ismerőseik és barátaik figyelmét is hivják fel erre.

Az „Erkölcsi Szabályok“-at, a Dávid Ferenc Egylet több ezer példányban kinyomatta. A csinos és hasznos füzet ára 2 leu, nagyobb megrendeléseknél még olcsóbb. Kérjük az illetékeseket, hogy legyenek az Egylet segitségére a füzet terjesztésében tömeges megrendelésükkel.

Gróf Teleky Árvédnak „A növények használ“ megjelenő könyvére az ujságokban lekőzölt módozatok szerint föltétlenül fizessenek elő anyagilag képes k. olvasóink. Egy darab ára 270 leu, 2 drbé 540 leu és aki 5-ö leut előre beküld, annak 3 drbot adnak, illetőleg egy példányt ingyen fog kapni. Bolti ára előreláthatólag 480 leu lesz. Az előfizetések e cimre küldendők Gr. Teleky Arvéd, Cluj, Str. Dorobanţilor 118.

Irodalom.

—

Hiszek egy Istenben.

Ezen a cimen dr. Csiki Gábortól az Unitárius Misszió Ház kiadványaként egy könyv jelent meg, melynek célja: eloszlatni az unitárius vallásról még ma is uralkodó téves nézeteket, másfelől figyelmeztetni az unitárius hiveket arra a drága kincsre, melyet hitökben birnak. Az unitárius hit fötételeinek szerencsés hangu magyarázata. Tulajdonképen káté — modern mezben és formában. Levetközi a káté iskolai hangját és módszerét, tehát azt, amit a mai ember, a természettudományos világfelfogástól átitatott modern gondolkodó már eleve bizalmatlanul fogad. Káté nem a konfirmandusok, hanem a konfirmáltak, a felnőttek, a hit kérdéseiben kételkedők, ingadozók és szilárd pontot keresők részére. Szabadelvü a szó legjobb értelmében. Unitárius hittant magyaráz, de a teológus elfogultsága nélkül. Kétségtelenül meggyőződéses unitárius, de távol attól, hogy a másként hivők vallásos érzését kiméletlenül érinteni vagy bántani akarná. Sőt mindég hangsulyozza, amikor alkalma adódik: legyen mindenkinek hite szerint. Tudja, hogy a hit tárgyai és formái változnak. Zsinatok által csalhatatlanoknak szentesitett, változhatatlan, örökre kötelező tételeket nem ismer. Az ő hitvallása semmit sem tanit, semmit sem tartalmaz, ami a józan észnek „valaha ellene mondhatna“. Az ő confessiója az, hogy minden vallásnak lényeges tartalma: a szeretet isten és emberek iránt. Ez az evangelium szive, ez a Jézus vallása. Nem az a fontos, nem az dönti el az emberek sorsát, hogy a kereszténység keretei között melyik pap milyen dogmákat hirdet s hogy akarja elszigetelni hiveit a más vallást követőktől, hanem az, hogy van-e szeretet az emberek szivében egymás iránt faji és felekezeti különbség nélkül. És bármilyen legyen a jövő vallása, az lényegileg unitárius lesz, mert nem a dogmák fognak benne uralkodni, hanem a szeretet. Ime az a gondolatvilág, melyben az iró mozog. A legtisztultabb, legnemesebb és leghaladottabb vallásos szabadelvüség világa! Amerika nagy unitárius papjai, Parker, Channing és leghaladottabb vallásos gondolkodói, Emerson, kétségtelenül hatottak az iróra, kinek nem a tudós szőrszálhasogatás a kenyere, hanem a jóakaratu épités, a lelkek háborgó indulatainak lecsillapitása, kétkedésének meggyőzése, a hitetlenség megnyerése a célja. Ezt a célját nagyon szerencsés módon szolgálja. Stilusa nemesen egyszerü, világos, néhol emelkedett, költőileg szép és mindig meleg, megnyerő és a figyelmet fáradtság nélkül lebilincselő. Mint egy szép mező a maga tarka virágaival: mindig leköt, sohasem untat, mindig ujat nyujt. Meleg szivvel átgondolt s avatott tollal megirt vallomás. Középuton halad a ritkán sikerülő népieskedő és a nehezen érthető tudományos, filozófiai próza között. A mivelt nagyközönségnek való hiterősitő olvasmány. Az unitárius irodalomban nem ismerek ilyen irányu munkát: nem a prédikáció sokszor hallott, mindig azonos s azért unalmas hangján szól hozzánk, hanem a beszélgetés, a conferance ujszerü, megnyerő, lebilincselő hangján. Az unitárius hit öntudatosabbá, belsőbbé válása érdekében kivánjuk, hogy ezt a könyvet a biblia, a káté, az énekeskönyv mellett minden unitárius ember megszerezze s a vallásos áhitat csöndes óráiban olvasgassa. *Dr. Gál Kelemen.* [1]

Brassai életrajzára, mely már jelezve volt, az előfizetéseket november 15-ig lehet elfogadni (250 leu) s az iveket, valamint külön előfizetési jelentkezéseket az E. K. Tanács irodájára tessék beküldeni. A mü lehetőleg megjelenik karácsonyra és bolti ára jóval magasabb lesz az előfizetési árnál.

[1]) Amidőn készséggel, örömmel adjuk közre e cikket, csak azt jegyzem meg, hogy a könyviró egyik elemi kötelessége forrásainak pontos megjelölése. Ezzel tartozunk amaz önzetlen és munkás szellemeknek, kik lehetővé tették, hogy a jelenben mi is irhatunk. *K. E. szerkesztő.*

Szerkesztől üzenet: Ki nem jöhetett cikkekért türelmet kérünk.

Szerkesztik: Dr. Kiss Elek, Pap Domokos, Pálffi Márton, Dr. Varga Béla.

Előfizetési ár: Egész évre 40 L. Magyarországra 60 L. Egyes szám ára 5 L. Akik a 40 L.-t egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapitódij 500 L. Minden pénz **Gálfi Lőrinc** egyleti pénztároshoz küldendő.

Nyomatott „Corvin“-könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Iorga (volt Jókai-utca) 17 sz.